

1. LA VINYA A CATALUNYA I AL BAGES

1.1 Les nostres primeres vinyes

Sembla que els primers ceps* cultivats que van arribar a Catalunya els van portar els fenicis o els grecs des de la Mediterrània oriental. L'indici més antic de l'existència de ceps al nostre país són uns pinyols de raïm* trobats al Penedès i que daten del segle VII a. C. Per tant els ibers ja el coneixien tot i que les grans plantacions de vinya* es feren en l'ocupació romana.

Durant l'Imperi Romà la vinya era un dels conreus més estesos, i especialment ho devia ser a la rodalia de Tarragona, ja que a més de subministrar vi per al consum d'aquella ciutat llavors tan important, se n'embarcaven nombroses àmfores destinades a Roma.

No està clar des de quan es cultiva la vinya al Bages, però l'autor del manuscrit medieval "Miracula Sancti Benedicti" s'imaginà que el nom de la comarca venia de Bacus, el déu pagà del vi. De Bacus vindria Bacasis i d'aquest Bages.

Fragment de ceràmica romana amb la inscripció "vinum" trobada a Boades (Bages)

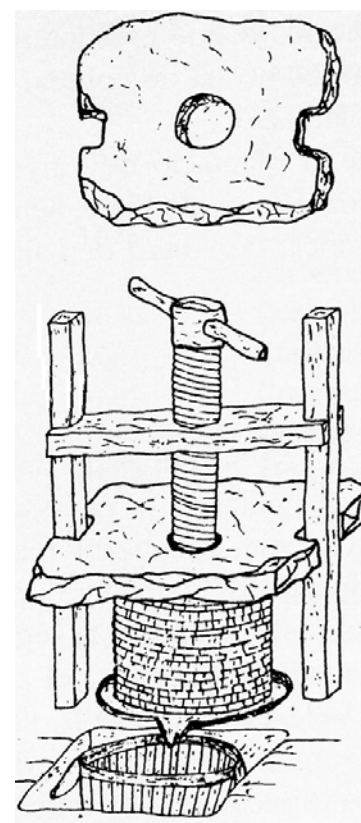
1.2 Decadència i recuperació

L'acabament de l'Imperi Romà va suposar la fi del seu sistema econòmic: s'acabà el comerç del vi, hi hagué un empobriment general, inseguretats i retorn a l'autoconsum. A més, la invasió dels pobles musulmans, a qui la religió prohibeix el consum d'alcohol*, va comportar l'abandonament, gairebé total, del conreu de la vinya.

Durant gran part de l'Edat Mitjana, els comtats cristians anaren conquerint i repoblant terres del centre, i més tard de ponent i del sud de Catalunya, on es van fer importants plantacions de vinya, sovint impulsades pels monestirs. En aquella època al Bages era ja el cultiu més estès.

El 1330 Alfons IV el Benigne concedí a Santpedor el privilegi de prohibir als forasters entrar vi o verema* a Santpedor ja que en aquest poble "hi havia una tan gran multitud de vinyes, que'l vi que en elles s'hi cullia bastaria pera'l consum d'altre poble molt més populós". També es troben privilegis semblants a Manresa l'any 1311, 1336, 1344, 1358, 1383, 1385 i 1391. No es tenen dades de l'extensió que ocupava la vinya en aquella època, però aquesta política proteccionista dóna a entendre que la vinya era un cultiu important.

Fins al primer terç del segle XIV continuà creixent la superfície plantada de vinya i també es van millorar les tècniques d'elaboració del vi. Aquests segles van ser de progrés econòmic i demogràfic per a Catalunya. El vi s'exportava per terra i per mar als països del Mediterrani i també de l'Atlàntic.

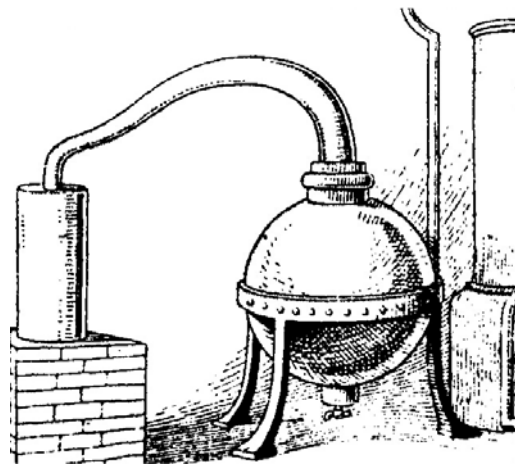
Esquema de funcionament d'un trull o premsa medieval, segons Albert Benet.

1.3 Una nova decadència

A partir de l'any 1333, anomenat "lo mal any primer", a Catalunya es succeïren fam, pestes i guerres. La població es va reduir un 35-40%, va créixer la inseguretat per terra i per mar, la majoria de la gent es va empobrir o caigué en la misèria. Es van abandonar moltes vinyes per falta de pagesos o per dedicar la terra a altres conreus.

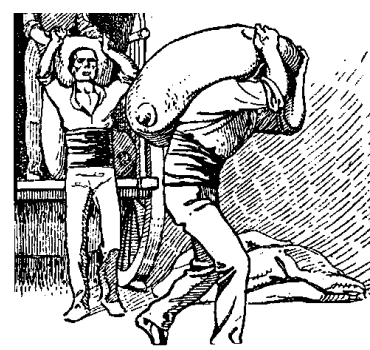
Als segles XVI i XVII el comerç del vi va esdevenir molt important, milloraren les tècniques d'elaboració i es popularitzaren els destil·lats (aiguardents). Portugal, França, Castella i altres països es varen beneficiar d'aquest moviment econòmic, però Catalunya en quedà al marge, tot i que la vinya era molt estesa. Per exemple, ocupava entre un 72% i un 90% de les parcel·les de conreu de la parròquia de Sant Iscle (Pla de Bages).

Alambí o "olla d'aiguardent"

1.4 L'època d'or

A mitjans del segle XVIII, després de la Guerra de Successió, Catalunya s'anà recuperant econòmicament, la població va anar creixent i la vinya catalana tornà a progressar: l'exportació de vins i aiguardents, primer a Holanda i Anglaterra i després a Amèrica, van estimular la plantació de vinyes, generant feina i riquesa per a pagesos, comerciants, mariners, traginers, boters, i altres oficis lligats amb el vi.

Totes les terres aprofitables es plantaren de vinya, amb un gran esforç de la pagesia en desbrossar i omplir de parets i feixes els vessants de les muntanyes, sense que els sistemes de conreu haguessin variat gaire respecte al temps dels romans. Cap a mitjans del segle XIX, l'acumulació de riquesa que es va produir va contribuir a la industrialització de Catalunya.

En aquell moment, el Bages era la comarca de Catalunya que produïa més vi.

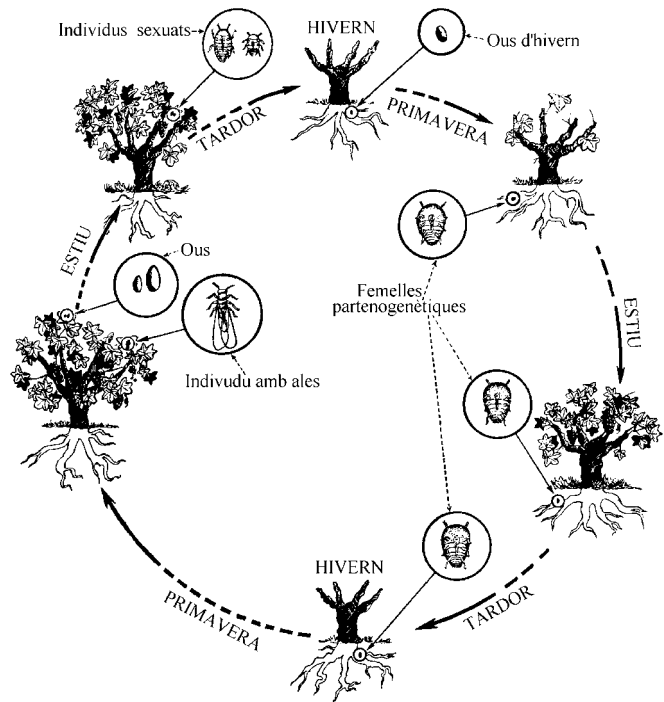

1.5 La fil·loxera*

Aquest insecte va arribar a França procedent d'Amèrica i va devastar, en pocs anys, les vinyes d'aquell país, gran productor i consumidor de vi. Com a conseqüència, la demanda i el preu del vi català van pujar espectacularment, la vinya donava grans beneficis i es van posar en conreu fins i tot terrenys poc productius i en forts pendents.

Entre el 1865 i el 1879 la vinya a Catalunya passà el moment més brillant de la seva història, però aquest darrer any la fil·loxera va entrar per l'Empordà i la plaga es propagà de Nord a Sud. A finals de segle XIX ja s'havia escampat la misèria per totes les comarques vitícoles del nostre país.

Quan la fil·loxera arribà al Bages –cap al 1890– els pagesos ja coneixien el remei i aviat es recuperà, potser fins al nivell de 1860, que era la vinya que hi havia abans que la fil·loxera afectés a França.

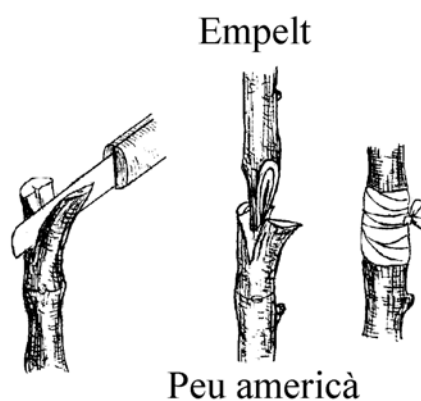

1.6 Les noves vinyes

La solució per evitar la fil·loxera va ser plantar ceps de l'espècie americana, que no produeix raïms útils, i empeltar-los* de l'europea. Els pagesos van reaccionar davant la desgràcia amb gran tenacitat: es van replantar les vinyes amb ceps de peu* americà una bona part de les terres que havien estat vinyes abans de la fil·loxera, però el baix preu del vi feia les vinyes poc rendibles i no van tornar a portar la riquesa d'abans.

Cep europeu

Cep americà

El poc benefici que deixava la vinya ja no compensava la gran dedicació i els esforços que demanava. Per això a partir de la dècada de 1930 en moltes famílies pageses els joves van optar per treballar a la indústria on, a més de guanyar-se més bé la vida que fent de pagès, tenien la seguretat d'un sou, i només era la gent gran la que continuava treballant la terra. Sense el relleu generacional la població agrària es va anar reduint.

Ja des dels anys 1930-40, es van anar arrencant vinyes a moltes comarques de Catalunya per transformar-les en camps de cereals fàcils de mecanitzar, o s'abandonaren i el bosc les va anar ocupant. Només algunes zones especialitzades en vins de qualitat o cava, com Alella o el Penedès, continuaren amb la viticultura*.

Els darrers anys, la demanda de vins de qualitat, la modernització de les tècniques de conreu i d'elaboració de vins, la creació de les Denominacions d'Origen* i altres factors han donat lloc a una nova època en la que s'observa una clara recuperació de la vinya a la majoria de comarques on encara es mantenia el seu conreu.